

Список використаних джерел

1. Авдєєва Г. К. Проблеми гармонізації законодавства України у галузі судової експертизи із законодавством країн Європейського Союзу // *Правова доктрина — основа формування правової системи держави* : мат.-лі Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річ. НАПрН України та обговор. 5-том. моногр. «Правова доктрина України» (Харків, 20—21.11.2013). Харків, 2013. С. 634—637.
2. Про судову експертизу : Закон Литовської Республіки від 29.10.2002 р. № IX-1161. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.193737/asr> (дата звернення: 12.08.2020).
3. Code de procédure pénale. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006071154> (дата звернення: 16.02.2021).
4. Comparative study on expert witnesses in court proceedings (English). Washington, DC: World Bank. URL: <https://documents.worldbank.org/curated/en/801721468339116562/Comparative-study-on-expert-witnesses-in-court-proceedings> (дата звернення: 16.02.2021).
5. Décret n°2004-1463 du 23 décembre 2004 relatif aux experts judiciaires. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000628809?init=true&page=1&query=experts+judiciaires&searchField=ALL&tab_selection=all (дата звернення: 17.02.2021).
6. Loi n° 71-498 du 29 juin 1971 relative aux experts judiciaires. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000874942/2021-02-16> (дата звернення: 16.02.2021).
7. Kompetencje biegłych sądowych — oczekiwania i kryteria oceny przegląd rozwiązań stosowanych w różnych państwach i systemach prawnych. URL: https://forensicwatch.pl/pliki/Forensic_Watch_Desk_Research.pdf (дата звернення: 16.02.2021).
8. Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie biegłych sądowych (Dz.U. z 2005 nr 15 poz. 133). URL: <https://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20050150133> (дата звернення: 16.02.2021).
9. Zákon o znalečích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech (zákon č. 254/2019 Sb.). URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-254> (дата звернення: 22.10.2020).

М. Г. Щербаковський,

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8413-9311>, e-mail: shcherbakovskyi@gmail.com

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Розглянуто проєкт Закону України «Про судово-експертну діяльність», уточнено окремі формулювання щодо понять судової експертизи, її предмета та об'єктів, суб'єкта проведення експертного дослідження та його спеціальних знань.

Ключові слова: судово-експертна діяльність, об'єкт і суб'єкт експертного дослідження, спеціальні знання експерта.

Abstract. The author considered the Draft Law of Ukraine «On Forensic Activity», clarified certain formulations that relate to the concepts of forensic examination, its subject and objects, the subject of expert research and his special knowledge.

Keywords: forensic activity, object and subject of expert research, specific expertise of a forensic expert.

Аннотация. Рассмотрен проект Закона Украины «О судебно-экспертной деятельности», уточнены отдельные формулировки, касающиеся понятий судебной экспертизы, ее предмета и объектов, субъекта проведения экспертного исследования и его специальных знаний.

Ключевые слова: судебно-экспертная деятельность, объект и субъект экспертного исследования, специальные знания эксперта.

Ефективність використання у судочинстві судових експертиз здебільшого залежить від збалансованого правового регулювання судово-експертної діяльності. Станом на сьогодні судово-експертну діяльність частково регламентовано Законом України «Про судову експертизу», прийнятим 1994 р., який неодноразово змінювали та доповнювали. Однак, законодавче регулювання судово-експертної діяльності як різновиду державної діяльності потребує суттєвого реформування з урахуванням розвитку вітчизняного та міжнародного законодавства, досягнень

теорії судової експертизи та вимог судово-слідчої й експертної практики. Сучасна судово-експертна діяльність є багатограним явищем, яке містить процесуальну, методичну, теоретичну, організаційну, фінансову, інформаційну та дидактичну складові, що потребують правового упорядкування. Науково обґрунтований висновок експерта — це кінцевий продукт, який є результатом формування необхідних правових умов функціонування всіх сторін судово-експертної діяльності.

У зв'язку з викладеним заслуговує на увагу проєкт Закону України «Про судово-експертну діяльність» (далі — *Проект*) [1], розроблений на виконання Указу Президента України від 08.11.2019 р. № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави». Зазначений Проект є не першим, але (на відміну від попередніх) доволі повно розкриває сутність та особливості сучасної складної судово-експертної діяльності.

Проект містить вісім Розділів та 62 статті, що визначають загальні принципи, правові засади та зміст державного регулювання судово-експертної діяльності; види суб'єктів судово-експертної діяльності; порядок професійної підготовки та присвоєння кваліфікації судового експерта, його права, обов'язки, відповідальність; засади самоврядування судових експертів; строки та види судових експертиз; фінансове забезпечення та міжнародне співробітництво в галузі судово-експертної діяльності та ін. За всього позитивного значення Проекту загалом, він не позбавлений певних вад, а деякі положення щодо визначення судової експертизи, її об'єктів, предмета, суб'єктів проведення вимагають уточнення та доопрацювання.

У п. 10 ч. 1 ст. 1 Проекту судову експертизу визначено як дослідження, що проводять «відповідно до законодавства України». Поняття судової експертизи можна

розглядати з різних позицій, але головним, на нашу думку, є правовий аспект, оскільки судова експертиза є процесуальною дією, одним із засобів доказування. Дослідження з використанням спеціальних знань є змістом цієї дії, що відрізняє експертизу від інших засобів збирання доказів. Саме з правової позиції необхідно визначити поняття судової експертизи як процесуальної дії. У такому разі немає необхідності зауважувати у визначенні відповідність проведення судової експертизи законодавству України.

У Проекті в термін «суб'єкт проведення судової експертизи» вкладено різний зміст, що не сприяє чіткому й однозначному його розумінню. У п. 8 ч. 1 ст. 1 зазначені «приватні судові експерти», а в ч. 1 ст. 14 поміж суб'єктів проведення судових експертиз відзначені «судові експерти» та «інші фахівці». У ч. 2 ст. 15 зауважено, що «судовий експерт може бути працівником державної судово-експертної установи або приватним судовим експертом». У наведених та інших статтях поняття процесуального учасника проведення експертизи підміняється службовими й іншими характеристиками обізнаних осіб. Вочевидь, слід виходити з положень процесуальних законів, відповідно до яких єдиним учасником судочинства, якому доручено проведення експертизи, є експерт. Тому незалежно від місця роботи та наявності свідцтва про кваліфікацію судового експерта, якщо обізнану особу залучено до проведення експертизи (у разі виконання відповідних вимог), то вона є експертом у досудовому, судовому або виконавчому провадженні.

Відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 1 Проекту під спеціальними знаннями розуміють «професійні знання, навички та вміння фахівця». По-перше, вказівка у дефініції на фахівця не корелює із судовим експертом та приватним судовим експертом, які є суб'єктами проведення судових експертиз (так само, як і фахівці). По-друге, це традиційне визначення містить логічну помилку — «порочне коло» (знання визначено через знання), а також містить уміння і навички, які належать не до знань (як теоретичної категорії), а до практичної діяльності [2, с. 60].

У п. 6 ч. 1 ст. 1 Проекту об'єктом судової експертизи названо «матеріальний об'єкт, а також матеріалізована у будь-якій формі інформація <...>, а також відомості про такі об'єкти, явища, процеси, що зафіксовані в матеріалах справи (провадження)». У визначенні експертизи (п. 10 ч. 1 ст. 1) дослідженню підлягають «матеріальні (матеріалізовані) об'єкти, явища і процеси, які містять інформацію про фактичні дані та обставини». Вважаємо, що,

по-перше, «відомості, що зафіксовані в матеріалах справи» та «матеріалізована інформація» за змістом тотожні; по-друге, безпосередньо явища та процеси не є об'єктами експертного дослідження, оскільки вони вже відбулися в минулому, експерт їх не досліджує, до них не може бути застосовано процесуальний режим як до реальних матеріальних об'єктів [3, с. 147].

Згідно з п. 7 ч. 1 ст. 1 Проекту предметом судової експертизи є «інформація про фактичні дані та обставини», що мають значення для «досудового, судового та виконавчого провадження». Оскільки висновок експерта є джерелом доказів, то предметом експертизи є саме докази, якими (відповідно до теорії доказів) є фактичні дані, тобто відомості про факти, обставини події [4, с. 90]. Тому предметом судової експертизи є фактичні дані правопорушення чи спору.

Якщо розглядати судову експертизу як процесуальну дію, за допомогою якої отримують докази в процесі провадження, то викликає обґрунтований сумнів визначення мети експертного дослідження для «задоволення інтересу юридичних чи фізичних осіб», а тим більше «поза межами судочинства» (п. 1 ч. 1 ст. 1). Вочевидь, задоволення таких інтересів замовника експертизи експертом, який несе кримінальну та інші види відповідальності під час проведення експертизи, виходить за межі судочинства.

Отже, можна запропонувати таке визначення: судова експертиза — процесуальна дія, змістом якої є науково-обґрунтоване дослідження експертом на основі спеціальних знань, із застосуванням умінь і навичок представлених матеріальних об'єктів або матеріалізованої інформації для встановлення фактичних даних, що мають значення для справи (провадження) та відбиваються у письмовому висновку експерта.

Список використаних джерел

1. Проект Закону України «Про судово-експертну діяльність». URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2020/10/23/2020102314.4438-63.doc> (дата звернення: 20.02.2021).
2. Щербаковський М. Г. Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні : монографія. Харків : В деле, 2015. 560 с.
3. Сімакова-Єфремян Е. Б. Комплексні судово-експертні дослідження: теорія та практика : монографія. Харків : Право, 2016. 456 с.
4. Грошев Ю. М., Стахівський С. М. Докази і доказування в кримінальному процесі : посібник. Київ : КНТ, Вид-ць Фурса С. Я., 2006. 272 с.